

УДК 347.56

Ольга Тарасівна Тур,

аспірантка кафедри цивільного права та процесу
Львівського національного університету імені Івана Франка

КЛАСИФІКАЦІЯ КОНСУЛЬТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ В ЦИВІЛЬНОМУ ОБОРОТІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. На сьогодні ринок консультаційних послуг в Україні різноманітний та перебуває в постійному розвитку. Сучасний період розвитку суспільства характеризується тим, що консультування стає важливим фактором розвитку усіх сфер суспільного життя. При цьому особливе місце серед цивільних відносин займають консультаційні послуги. Інноваційний напрям економіки, політичні та соціальні умови зумовлюють необхідність законодавчого регулювання надання консультаційних послуг.

Варто зазначити, що попри те, що термін «консультаційна послуга» зустрічається в науковій літературі, детальніший аналіз цього виду послуг показує, що дана категорія досліджена недостатньо. Зберігається чималий правовий простір невизначеності в цій сфері цивільних відносин.

Стан дослідження теми. Диференціацію господарських договорів з надання консультаційних послуг здійснювала О.В. Сукманова, Г.Ю. Шаркова класифікувала консалтингові послуги. Проте в юридичній літературі немає єдиної загальноприйнятої класифікації консультаційних послуг, яка б охоплювала усі сфери здійснення консультування та відповідала сучасному стану розвитку консультаційних послуг.

Метою дослідження є визначення сфери консультаційних послуг в цивільному обороті України та здійснення класифікації консультаційних послуг.

Виклад основного матеріалу. Консультація – це особливий вид інформації, одержаний за допомогою аналізу та знань, наданий фахівцями у формі порад, рекомендацій, висновків з питань, визначених замовником у різноманітних сферах діяльності.

Сфера надання консультаційних послуг надзвичайно широка. Зокрема, особливого розвитку набули консультаційні послуги з юридичних питань і бухгалтерського обліку. Неабияку роль у питаннях управління та ведення бізнесу відіграють рекомендації щодо правового забезпечення прийняття управлінських рішень щодо зміни форм власнос-

ті, форм господарювання, легітимності окремих господарських операцій, розробки внутрішніх інструкцій для посадових осіб, внутрішніх стандартів корпоративного управління, розробка схем документообігу, форм внутрішніх документів і напрямів інформаційних потоків у системі управління, управління грошовими потоками, інвестиційної політики, кадрового забезпечення тощо.

Законодавство передбачає можливість здійснення консультаційних послуг у сфері права адвокатами. Так, стаття 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» визначає адвокатську діяльність як незалежну професійну діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту [1]. А відповідно до статті 19 цього закону надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань належить до видів адвокатської діяльності.

Також варто звернути увагу на роль в сучасному цивільному обігу консультацій нотаріуса. Відповідно до статті 4 Закону України «Про нотаріат» нотаріус має право складати проекти угод і заяв, виготовляти копії документів та виписки з них, а також давати роз'яснення з питань вчинення нотаріальних дій і консультації правового характеру [2]. Перед вчиненням нотаріальної дії нотаріус детально роз'яснює права і обов'язки сторін, ознайомлює з юридичними наслідками правочину і цим самим забезпечує неупереджену, кваліфіковану і повномасштабну юридичну допомогу, належне оформлення і закріплення прав. А в результаті недоліків здійсненої консультації несе повну майнову відповідальність за професійну помилку.

Особливе значення має також правове регулювання відносин з здійснення медичних консультацій. Так, закон України «Основи законодавства України про охорони здоров'я» визначає надання медичних консультацій як складову медичної допомоги. Зокрема, стаття 35-1 Закону передбачає надання в амбулаторних умовах або за місцем проживання (перебування) пацієнта лікарем за-

гальної практики – сімейним лікарем консультацій при первинній медичній допомозі; стаття 35-2 Закону – надання консультації в амбулаторних або стаціонарних умовах лікарями відповідної спеціалізації (крім лікарів загальної практики – сімейних лікарів) у плановому порядку або екстрених випадках при вторинній (спеціалізованій) медичній допомозі. Надання консультацій при вторинній (спеціалізованій) допомозі в амбулаторних умовах забезпечують консультативно-діагностичні підрозділи лікарень, центри з медичних консультацій та діагностики (консультативно-діагностичні центри); стаття 35-3 Закону – надання консультацій в амбулаторних або стаціонарних умовах у плановому порядку або в екстрених випадках при третинній (високоспеціалізованій) медичній допомозі. Стаття 57 Закону визначає, що охорона здоров'я матері та дитини забезпечується організацією широкої межі жіночих, медико-генетичних та інших консультацій. Відповідно до ст. 67 Закону органи охорони здоров'я зобов'язані надавати санаторно-курортним закладам науково-методичну та консультативну допомогу. А згідно з ст. 78 Закону медичні і фармацевтичні працівники зобов'язані надавати консультативну допомогу своїм колегам та іншим працівникам охорони здоров'я [3].

Неякісна медична консультація – актуальна проблема не лише у сфері медицини, а й юриспруденції. Адже у результаті недоліків медичної консультації заподіюється шкода найвищим цінностям у суспільстві – життю і здоров'ю людини, що в свою чергу відображається на особливостях обчислення розміру такої шкоди та порядку її відшкодування.

Також аудиторські фірми та фізичні особи-підприємці, які мають сертифікат, що визначає їх кваліфікаційну придатність на заняття аудиторською діяльністю, можуть здійснювати консультаційні послуги з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності, проведення експертизи і оцінки стану фінансово-господарської діяльності та інших видів економіко-правового забезпечення господарської діяльності суб'єктів господарювання, системи внутрішнього контролю, оподаткування, у тому числі з організації податкового обліку та податкової звітності, застосування інформаційних технологій, управління та ведення бізнесу. Аудиторські послуги у формі консультацій сприяють усуненню чи зменшенню обсягів виявлених порушень чи недоліків, а отже, сприяють формуванню конкурентоспроможного учасника господарських відносин.

Перелік послуг, які можуть надавати аудиторі (аудиторські фірми) визначений у рішенні Аудиторської палати України від 22.12.2011 року № 244/14 зі змінами від 19.12.2013 р. № 286/9. Відповідно до цього переліку аудиторські послуги поділяються на три групи:

1) послуги у сфері аудиту, які включають завдання з надання впевненості та супутні послуги, визначені Міжнародними стандартами супутніх послуг;

2) інші послуги, пов'язані з професійною діяльністю, визначені Законом України «Про аудиторську діяльність»;

3) організаційне та методичне забезпечення аудиту [4].

Окрім проведення аудиту здійснюються також, так звані, супутні аудиту послуги. Відповідно до положень Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, супутні послуги (Related services) – це послуги, які включають узгоджені процедури та підготовку інформації [5, с. 39]. Супутні послуги, визначені Переліком послуг, які можуть надавати аудиторі (аудиторські фірми), охоплюють: завдання з виконання погоджених процедур стосовно фінансової інформації, завдання з підготовки фінансової інформації.

Закон України «Про землеустрій» визначає, що юридичні особи незалежно від їх організаційно-правової форми господарювання і форми власності та фізичні особи, які здійснюють господарську діяльність у сфері землеустрою, здійснюють консультування власників землі та землекористувачів щодо раціонального використання та охорони земель; надають інформацію про результати досліджень щодо використання та охорони земель, запровадження і здійснення природоохоронних заходів тощо; надають інформаційні послуги з питань земельного законодавства, здійснення цивільно-правових угод, оцінки земель, оподаткування, оренди та інших послуг щодо земельних ділянок; надають сільськогосподарським товаровиробникам і громадянам практичну допомогу щодо складання бізнес-планів [6].

Відповідно до класифікації, яку запропонувала Європейська федерація асоціацій консультантів з економіки та управління (FEACO), ринок менеджмент-консалтингу складається з чотирьох елементів: консалтингу, розробки та інтеграції, аутсорсингу та інших послуг.

Консалтинг – послуги, які допомагають підприємствам проаналізувати та переглянути їх стратегії задля підвищення ефективності свого бізнесу та оптимізувати технічні та людські ресурси. У свою чергу консалтинг поділяється на бізнес-консультування та консультування з питань інформаційних технологій.

Бізнес консультування включає:

- **стратегічний консалтинг**, метою якого є поліпшення та довгострокова перспектива, стратегічне «здоров'я» компанії: розробка стратегічного планування, злиття, продаж, корпоративний зв'язок, фінансовий контроль;

- **організація управління** – спрямована на інтеграцію бізнес-рішень через реорганізацію, управління клієнтами, відносини з постачальниками, повернення/зниження витрат;

- **управління проектами** – застосування навичок, вмінь, інструментів та методів до широкого спектру діяльності з метою задоволення вимог конкретного проекту;

- **управління змінами** – складається з послуг, які на чолі будь-якого іншого типу консультування, допомагають впоратися з наслідками змін в людських ресурсах компанії;

- **управління людськими ресурсами** – консультаційні послуги, які націлені на покращення людської складової в компанії через вимір продуктивності, таланту, стратегії, компенсаційних та пенсійних виплат.

Консультування з питань інформаційних технологій допомагає компаніям оцінювати їх ІТ-стратегії з метою застосування технологій в бізнес процесі. Ці послуги включають в себе стратегічне планування та концепції, операції та їх реалізацію [7, с. 11].

Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016:2010, затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11 жовтня 2010 року № 457, містить законодавчо закріплений перелік консультаційних послуг. Зокрема, державним класифікатором визначено види консультаційних послуг, які можуть здійснювати юридичні особи, відокремлені підрозділи юридичних осіб і фізичні особи – підприємці. Наприклад, послуги щодо фінансового консультування (66.19.91-00.00); послуги щодо податкового консультування (69.20.3); послуги юридичні дорадчі та представницькі щодо судових процедур у сфері цивільного права (69.10.14-00.00) [8] тощо.

За основу вище наведеної класифікації взято економічні критерії, тому в ній не враховані усі практичні вимоги, які також формують класифікацію консультаційної діяльності. Поділ консультаційних послуг на основі лише одного критерію не може в повній мірі відобразити всі особливості правового регулювання цивільно-правових зобов'язань, які виникають при наданні консультаційних послуг. Практика показує, що видова складова консультаційних послуг постійно зростає, виникають нові та розвиваються традиційні їх типи. У зв'язку з цим існують труднощі об'єктивного аналізу предмета консультаційної діяльності. Не всі вище перелічені консультаційні послуги є об'єктом цивільно-правового регулювання. Проте внаслідок недоліків наданої консультаційної послуги її замовники, а також треті особи можуть зазнати збитків. Відтак виникає проблема відшкодування шкоди внаслідок таких недо-

ліків та меж цивільно-правової відповідальності.

Оскільки наведене підтверджує, наскільки широка сфера здійснення консультування, існує необхідність класифікації консультаційних послуг з метою ідентифікації кожного виду консультування, який визначається низкою завдань і потреб клієнта.

З урахуванням сфери консультаційних послуг, можна виділити наступні їх види:

- консалтинг – надання консультаційних послуг підприємствам, організаціям, фізичним особам із широкого кола питань економіки та управління:

1) **фінансове консультування** (у сфері аудиторської діяльності, з питань бухгалтерського обліку та фінансової звітності, експертизи і оцінки стану фінансово-господарської діяльності тощо);

2) **у сфері управління** (стратегічне планування, розробка організаційних структур і систем управління, дослідження ринкового середовища компанії, управління проектами та людськими ресурсами тощо);

3) **у сфері інвестування** (консультування з розробки, аналізу та моніторингу інвестиційних проектів, бізнес-планів, управління фінансовими ризиками, лізинг, франчайзинг, експертиза інвестиційних проектів тощо);

4) **консультування щодо господарської діяльності** (інжиніринг, аналіз виробництва продукції, організація виробничого процесу, оптимізація процесів підприємницької діяльності, оцінка технологічних можливостей підприємства, використання інформаційних технологій, залучення капіталовкладень тощо);

- юридичні – консультування з правових питань юридичних та фізичних осіб:

1) **консультаційне правове обслуговування** (перевірка внутрішніх документів на відповідність вимогам законодавства, консультування щодо створення правової бази компанії, форм господарювання, злиття компаній, легітимності окремих господарських операцій, допомога у підготовці різного роду договорів, висновки з правових питань, які виникають у ході господарської діяльності тощо);

2) **консультування з питань, які виникають в ході здійснення діяльності нотаріусом** (роз'яснення з питань вчинення нотаріальних дій, ознайомлення з юридичними наслідками правочину тощо);

3) **консультування з питань оподаткування** (консультації стосовно ставки оподаткування, порядку обчислення податку, податкового періоду, порядку сплати податку, порядку подання податкової звітності, податкового планування тощо);

- соціальні – медичні консультації, в тому числі діагностування, консультування в сфері працевлаштування, страхування, пенсійного забезпечення,

соціального обслуговування, освіти, туризму тощо;
– науково-технічні – консультування щодо апаратного забезпечення, стосовно програм і програмного забезпечення, телекомунікаційних технологій, інноваційних технологій, наукові висновки з різноманітних питань в окремих галузях суспільної діяльності тощо;

– земельні та екологічні-консультування щодо охорони довкілля, соціальної екології, екологічної безпеки, у сфері землеустрою (щодо раціонального використання та охорони земель, оцінки земель) тощо.

Висновки. Перелік консультативних послуг не є вичерпним. Очевидно, що цей перелік буде лише розширюватися з урахуванням потреб ринку послуг.

Консультативна послуга – це інтелектуальна діяльність, здійснювана фахівцем на оплатній чи безоплатній основі, в процесі якої замовнику на-

дається інформація у вигляді порад, рекомендацій, висновків у формі, доступній для об'єктивного сприйняття, з питань, визначених замовником у різноманітних сферах діяльності.

Класифікація консультативних послуг залежно від сфери здійснення консультативної діяльності має юридичне значення, оскільки предметний критерій класифікації дозволяє виокремити цільову єдність цивільно-правових відносин, які регулюються відповідними нормами права. Окрім цього, значення такої класифікації полягає в можливості систематизації наявних знань про правову природу консультативних послуг. Більше того, у зв'язку з відсутністю в спеціальній юридичній літературі досліджень з цього питання, класифікація консультативних послуг за сферою здійснення є особливо цінною.

Запропоновані критерії можуть слугувати основою класифікації консультативних послуг в приватному праві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України (від 05.07.2012). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.
2. Про нотаріат : Закон України (від 02.09.1993). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>.
3. Про основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України (від 19.11.1992). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
4. Про перелік послуг, які можуть надавати аудитори (аудиторські фірми) : Рішення Аудиторської палати України (від 22.12.2011). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apu.com.ua/rishennya-apu/9-2011>.
5. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг // Видання Міжнародної федерації бухгалтерів. – Київ : Міжнародна федерація бухгалтерів, Аудиторська палата України. – 2013. – 1016 с.
6. Про землеустрій: Закон України (від 22.05.2003). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/858-15>.
7. Dr. Jozsef Poor, Agnes Milovecz, Agnes Kiraly. FEACOSurveyoftheEuropeanManagementConsultancy 2011/2012 // Research Center on Management and Human Resource Management, University of Pecs, Hungary. – 2012. – 40 p.
8. Державний класифікатор продукції та послуг ДК 016:2010, затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 11 жовтня 2010 року № 457. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dkpp.rv.ua/>.

Тур Ольга Тарасівна

КЛАСИФІКАЦІЯ КОНСУЛЬТАТИВНИХ ПОСЛУГ В ЦИВІЛЬНОМУ ОБОРОТІ УКРАЇНИ

У статті досліджено особливості консультативної послуги як об'єкту правового регулювання. Визначено сферу консультативних послуг в цивільному обороті України та здійснено класифікацію консультативних послуг. З урахуванням сфери консультативних послуг виокремлено наступні їх види: консалтинг, юридичні, соціальні, науково-технічні, земельні та екологічні консультативні послуги.

Ключові слова: консультативна послуга, сфера консультативних послуг, класифікація консультативних послуг, консалтинг, юридичні, соціальні, науково-технічні, земельні та екологічні консультативні послуги.

Тур Ольга Тарасовна

КЛАССИФИКАЦИЯ КОНСУЛЬТАЦИОННЫХ УСЛУГ В ГРАЖДАНСКОМ ОБОРОТЕ УКРАИНЫ

В статье исследованы особенности консультационной услуги как объекта правового регулирования. Определена сфера консультационных услуг в гражданском обороте Украины и осуществлена классификация консультационных услуг. С учетом сферы консультационных услуг выделены следующие их виды: консалтинг, юридические, социальные, научно-технические, земельные и экологические консультационные услуги.

Ключевые слова: консультационная услуга, сфера консультационных услуг, классификация консультационных услуг, консалтинг, юридические, социальные, научно-технические, земельные и экологические консультационные услуги.

Tur Olga Tarasivna

CONSULTANCY SERVICES CLASSIFICATION IN CIVIL CIRCULATION OF UKRAINE

In the article the features of consultancy services as object of legal regulation are investigated. The area of consultancy services in civil circulation of Ukraine is defined and the classification of consultancy services is made. Considering the area of consultancy services the following types are single out: consulting; legal, social, scientific and technical, land and environmental consultancy services.

Keywords: consultancy services, consultancy services area, classification of consultancy services, consulting, legal, social, scientific and technical, land and environmental consultancy services.